

BESEDNIK.

Kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo.

Izhaja 10. vsakega mesca.

Velja celoletno 2 gold. — polletno 1 gold.

List 9.

V Celovcu 10. septembra 1874.

Leto VI.

Zaljubljeni hudič.

(Ukrajinska povest.)

(Konec.)

VI.

Odarka je dedu prišla naproti, prinesla mu kruha — in priklonila se mu je skoro do tal.

„Živi vas Bog, ded,“ — pozdravi ga, „mene, ubogo siroto je zapustil Bog in ljud, vi pak ne zaničujete grehotne duše!“

„Ne boj se, Odarka!“ — potješi jo ded, „Bog te osvobodi in ne pripusti, da bi hudič zasmehaval te!“

Ded, terdim vam, imel je ostrupljeno serce, in da bi se dokopal do svojega namena, sklenil je celó legati.

Čaralnica je imela prostorno bivališče, ali nekako puščobno je vse bilo po njem; okna so bila sicer velika, ali žalostna. Odarka se pritiska k dedu in ljubeznjivo mu gleda v oči, kmalu se nasmeje radostno, kmalu se pootoži, kakor se solnce otoži jeseni: zdaj je žalostno, zdaj veselo.

„Očka!“ — na tihoma opomani čaralnica dedu, „nikar mi ne razodenite ničesar, kar vam tajno tiči v serci, zató ne, ker ta vražji Trutik (tako so rekali hudiču) vse sliši.“

„Ne boj se, ljuba moja,“ — odgovori ded, „jaz sem temu vražjemu sinu uha zametal. I mi kaj znamo!... Ne bode te slišal, niti videl, in da tudi kaj učinim s teboj.“

Po teh besedah se znamenjem sv. križa pobjagosloví Odarko. Ko hitro pa je bil učinil to, précej se čaralnica zgrudi na tla; ovišnela je in začela peniti se, kar je v klobko skerčilo jo. Ded se je prestrašil; da se je kesati jel, zakaj je pokrižal jo: planil je k njej in hruško podtaknil jej pod nos, a čarodejka je spregledala in malo po malo se jela zavedati.

„Oh, meni je hudo,“ — vzdihne čaralnica, „kako ste me zbodli v serce, kakor z nožem!... Ne križajte me, prosim vas, kajti nečistnik me zaduší in ne pripusti, da bi se izveličala.“

„Nij rês, tega ne, tega,“ — odbije ded, „da te tudi puščavnik križa se svojo posvečeno roko!“

Čarodejka pred deda postavi kruha in steklenico slivovke — in jame kuhati. Ded pa je pel jej, ni umaknil nij očij z Odarke. „Kakova bi bila,“ — opomnil je sam sebi, „kaka mladica in gospodinja bi to bila, da njima tega vražjega repa, — o, ko bi jej vendar vsahnil!“

„Povedi mi, Odarka,“ — povpraša jo ded, „kako je mati počarodejila te?“ —

„Ne spominjam se rada tega,“ — jame Odarka pripovedati; „a bodi-si, to je bilo tako-le pripetilo se. V osmem leti sem bila, ko je moj oča šel z doma po sveti. Po dveh letih je Kozak Fedor domov prišel sè žalostno vestjo, da so mojega očo ubili nekde tam za Dneprom. Moja mati je od kraja zeló žalovala po oči, ali nenadoma se je pomirila. Fedor je bival pod najino streho in zagledal se v mater. Po vasi so užé šepetali si na uha, da ga mati vzame, nenadoma pa, da-si nij razperl se z materjo, oženi se s hčerjo našega soseda. Težko bi bilo dopovedati, kaj se je potlej godilo z mojo materjo; begala je po vasi tako, kakor bi bila oblaznela, napósled pa je zmanjkalo je. Vse je menilo, da se je usmertila; po dveh nedeljah po noči pa hlomast začujem v zraku, v dimniku hermenje, po hiši pa začutim, da je hladna sapa jela dihati. Vstanem in zbežim v dimnik pogledat: menila sem, da gorí, gledam, gledam, nekedo razdimuje ogenj, ometalo se vname in jaz zagledam svojo mater! Lase je imela razmeršene, razpletene, iz očij pak je ogenj švigal jej, da je bilo groza pogledati me jo. Toda ojačim se in stečem k njej, a s čudovitim glasom je vá-me vskriknila: „Ne približaj se mi!“ Kakor bi strela bila šinila vá-me, tako sem okamnela. „Nuj,“ — rekla je, „zanesi obraze v čumnato, — tudi križec, ki ga imaš na persih, tamkaj popústi.“ Poberem obraze in odnesem jih v čumnato, — menila sem, da bi mati ne mara hišo rada pobelila; ko se vernem iz čumnate, takoj me objame mati in bridko začne jokati, tako, da je glavo oprala mi sè svojimi terpkimi solzami. Nekoliko mesecev kasneje pa je Fedorjeva soproga zbolela, sušila se in sušila, da je napósled ugasnila, Fedor pa je od same žalosti lazil po lesovih, da so o priliki mertvega našli pod nekim hrastom. Po vasi so ljudje začeli pripovedati, da je čarodejka moja mati in da je Fedorjevo soprogo moja mati preselila s tega sveta; otroci so se me torej ogibali. Nijsem pa verovala ljudem, da-si sem časi sama videla, da se nekaj nenavadnega godí domá. Teden za tednom je bila mati zmérom poštena, le vsako soboto nij žive duše pustila k sebi, po noči pa me je vselej zaklenila v čumnato. Poželela sem zvedeti, zakaj to počenja mati in kaj tako lomasti in besni po hiši. Neko soboto, užé sem bila blezu sedemnajstletna, zopet zaklene me mati; a jaz dvignem vrata in izpodlezem. Pogledam okrog sebe in v hiši je gorel ogenj; ozrem se v okno: mati je stala pri njem v košulji, lase je imela razmeršene in nekova zelišča je skladala v veliko skledo. Potlej je skledo postavila na tla, sedla na metlo in samo nagnila se je bila k skledi, pa je plamen švignil iz nje in skozi dimnik odnesel jo v zrak. Jaz sem vskriknila: „Mati,

kaj počenjaš?!“ — a mati je, kakor ptič ostreljenih perotnic, počenila na zemljo in zgrabila me za lase. „Nesrečna hči!“ — vsiknila je s čudnim glasom, „ali me zalezuješ? — čaki, malopridnica ti, čarodejka še bo deš, kakoršna sem sama!“ Pripognila me je črez metlo in zopet je vsplavala. Nijsem spomnila se popreje na goro Liso pri Kijevu. Morda pa tudi nij treba, da bi vam povedala, kaj se je tam zgodilo, morebiti ste užé sami tam bili kedaj, torej lahko znate...“

„Zakaj ne bi znal...“ — pové ded, „užé nekoli-krat sem bil tam!“

Deda je bilo sram reči, da ne zna, tudi — če prav nij znal tega ali tega, saj je pa legal, a legati celó čarodejki, do tega mu je bilo toliko, kolikor enkrat pljuniti.

„Kaj se je z menoj godilo, tega,“ — dejala je čaralnica, „nij treba pripovedati; ležala sem, mežala in ne-kove besede izgovarjala, kakor sem mater slišala, nekoga sem porinila od sebe; nazaj sem letela užé na svojej metli. Sam ta Trutik mi je bil zvezal metlo. Domov prišedši sem hotéla moliti, ali ko hitro sem se pokrížala, verglo me je nekaj ob tla. Po tistej bridkej uri, kakor vidite, jočem in jočem — a neprestano plakati —; zmérom premišljam, a ničesar ne izumim...“

„Kdé pa je tvoja mati?“ — povpraša ded.

„Hudiči so jo umorili... Ko hitro je mati potjšela si serce, ker je umorila Fedorja in njegovo soprogo, takoj je spoznala, da je pogubila svojo in mojo dušo; jela je premišljati, kako bi se otela — ali hudiči s čarodejkami vred so zapazili to. O nekej priliki je odletela na goro Liso, pa nij več vernila se. Kaj se je zgodilo dalje... moje serce je tako terpko, tako se mi svet merzí!...“ Čarodejka je začela jokati

„Nikar ne jokaj, golobičica,“ — tješí jo ded, „ne jokaj, saj ti otmem dušo... Zaporožec, a v zavezi s hudičem, česa ne bi učinil?“

„Kako pa, ker mi Trutik brani, da ne smem iti k puščavniku!“ — opomni čaralnica.

„Jaz sam pojdem z vama,“ — obljubi ded; „tam ne bode ničesa do njegove volje, temuč kakor puščavnik sam ukaže, tako bode to. Trutik mi je obljubil, da bode pet let moj konj, v tem, če Bog dáde, lahko otmeš svojo dušo, in kader hudič neha biti moj konj, potlej mu ne bode mogoče drugače, nego... A potlej, golobičica moja!...“

Ded nij dogovoril, le berke je zavihal in v Odarko pogledal tako, da je oči poobesila in kakor vertnica zarudela.

Čaralnica je deda dobro pogostila, stregla mu je z medom in v čumnatí naredila posteljo. Ker ded poprejšno noč nij skoro nič spal, zaspal je tako, kakor bi ga bil kedo ubil.

VII.

Ded je spal do večera, a ko pride v hišo, užé je Trutika našel v njej. Ta vražji sin se je muzal okrog Odárke, objemal jo je in na serce pritiskal takó, da je dedu bilo užé tesno.

Ded pozdravi hudiča, sede na klop in povpraša ga: „Ali je daleč k puščavniku?“ —

„O ne!“ — odgovorí hudič, „kmalu za Izjumom, v Svetih gorah je.“

„Oj, ne tako berzo ne!“ — odbije hudič; „po vašej navadi pač po vašej; po Zaporožkej, ali po našem običaji pa to nij tako. Če se dvignemo précej o prvem svitu, na večer bodemo tam.“

„Čuj, hudič,“ — razhujen odverne ded, „nikar ne zametaj Zaporožcev! Čuj me: da je moj konj še živ,

kakor gotovo sem Ciril, v piélem dnevi bi bil v Svetih gorah!“

„Ne lahko,“ — opovré hudič, „tudi v dveh dneh bi ne prijezdil tija; ali če te jaz odnesem, pred obedom bodem tamkaje.“

„Kaj pa Odarka?“ — povpraša ded.

„Promeni naj se v hertico (windspielin),“ — odgo-vorí hudič, „pa se bodemo kosali z zajci.“

Do polunoči so se pričekali in razgovarjali, po polunoči pa so legli spat in pred dnem so se napotili. Ko je solnce pervikrat bilo pogledalo iz-za gor, užé daleč so naši bili za vasjo. Ded je kar vprek dirjal sè svojim vrancem, z arabskim žrebcom, okrog stremenov pa je begala bela hertica — krasna tako, kakor je Odarka bila néžna. Žene se dalje, a ne dotiče se z nogami zemlje, — letí dalje tako, kakor urnokrila lastavica. Zdaj pa zdaj vzbudí kakega zajca, sine za njim in précej je njen, — toda ne zasaja se va-nj, samo za uho ga prime in izpusti. — A konj, — hej, konj — kakor namalan, tak je! Dlaka se mu bliščí, da pogled jemlje, vrat ima labudji, iz očíj mu iskre seršé, iz nozder pa plamen šviga. Ded si kmalu pa kmalu natlači lulo, a ognja si ne kreše, temuč vselej le konju pod gobec lulo pritakne, pa ima tobak zapaljen. Jermenje ima táko, da še Krimski kan nijma takega, — vse pozlačeno in z dragim kamenjem posuto. Ded se kar načuditi ne more konju: gladi ga, poljublja, za Odarko pa se ni ne zmeni. Zaporožec ima tako navado, njemu je dekile orožje, konj pa ljubezen. Po Zaporožji torej na vrat na nos ne pre-pjavajo: „Zamenil je ženo za tobak in lulo,“ — in kako je ne bi o tej priliki bil mogel zameniti tudi za dobrega konja.

Užé visoko je stalo solnce, ko so priplavali k Sve-tim goram. Ded je napojil konja in tudi sam napil se, hudiča za uzdo privezal k drevesu in rekel: „Čaki malo, jaz na malo časa pohitim k puščavniku.“

„Idi, a ne zamudi se,“ — reče hudič, kajti kmalu se moramo verniti domov, končati veselico, potlej pa v Sič...“

„Kako veselico?“ — povpraša ded.

„Nu, z Odarko!“ — pové hudič.

„Da bi je le ne dočakal!“ — opomni ded sam sebi zopet in povpraša: „Kodi derží pot k puščavniku?“ —

„Idi,“ — odgovorí hudič, „po stezi, ki si na njej užé, po njej hodijo po vodo.“

Ded ide naprej in naprej po lesi na visoko goro in užé je pod holmom: na enej strani je propast brezi dna, da je strašno pogledati vá-njo, na enej pa se, kakor zid, skala vspenja skoro do oblakov. Ded se ozré okrog sebe: v skali so vrata, nad vrati pa je nekov obraz; stopi v skalo in vidi kapelico, majhno, izsekano iz skale. Stoperv pokrížal se je in pripognil, užé puščavnik pride v špiljo, puščavnik — star, zgerbljen, kakor sneg bele, do kolen sezajoče brade.

Ded stopi po blagoslov, puščavnik ga poblagosloví in povpraša: „Kaj je to, ker tako smerdiš po hudiči?“

„Kako bi ne smerdel,“ — odgovorí ded, „saj sem denes skoro ves dan bil na hudiči, poleg tega pa sem še čarodejko imel s seboj!“ — in povedal je vse, kaj se je bilo pripetilo in zakaj je prišel.

„Pa če mi vi, sveti oče,“ — opomnil je, „ne nasvetujete, gotovo ne znam, kako in kdé bi se otela.“

„Božja volja je,“ — pové puščavnik, „morda tù najde oteetje, če se le pošteno skesá. Kar mi je znano vsled tvojih besed, da-si je čaralnica, vendar je ljudem bila menj kvarna, nego pa so škodljivi tisti, kateri terdé, da so sveti. Ta čarodejka,“ — dejal je, „išče na greš-

nem poti otetja v tem, ko se drugi s pravega pota zgublajo.“

„Tako, tako, gospod oče.“ — skoči mu ded v besedo, „to je tudi hudič rekel.“

„Hudič,“ — dejal je puščavnik, „zapel jo je v vse strasti tega sveta; katera druga ženska, če tudi ne čarodejka, poginila bi v takej pasti, ta pa nij dala umoriti se.“

„Nij se dala ne umoriti, gospod oče, — ej, hvala Bogu! nij se dala zadušiti,“ — dejal je, „odrekla se je bila hudiču tako, da je nos zavihnjal se temu vražjemu sinu.“

„Nu, zdaj pa malo pomoliva,“ — opomni puščavnik; „usmiljeni Bog naju podučí, kaj in kako!“

Puščavnik se zgrudi na kolena, ded tudi — in jamaeta moliti. Goreče sta molila, a temna kapelica se je razsvetlila tako, kakor bi se nebo bilo odperlo. Iz dedovih očij se uternete dve solzi — debeli, kakor dva graha — in splavate na kamenena tla. Ko odmolita, vstaneta, puščavnik pak reče: „Idiva, jaz ti pokažem otolino, kamor nesrečnico pripelješ, tam očisti ona svojo dušo.“

„O, bodite tako usmiljeni, gospod oče,“ — poprosi ded, „usmilite se uboge sirote! Ko bi jo le poznali, kako je mlada, a krasna in nesrečna! . . . Pa kaj, ko bi le ne bilo tega vražjega repka! verhi vsega pa . . .“ — pristavi ded, a vendar nij dokončal.

„I nu, kaj je? — povpraša puščavnik.

„Ranjeno imam srce,“ — odgovori ded in bridko vzdihne, „zagledal sem se v to vražjo čarodejko, Bog daj . . . Bog daj, da bi bila zdrava . . . nu, zdaj pa znate, kaj je in kako!“

„Poprosim Boga,“ — obljubi starček, „da bi vsled svoje usmiljenosti s kesanjem pomilostil jo, a ti z Bogom odidi v Sič. Pet let še sterpi tam in tepi se, potlej pa se verni k meni. Če Bog dáde, da se Odarka otme, zedinim vaju.“

„Kaj pa naj učinim s hudičem?“ — povpraša ded.

„Kaj drugega, če ne tega-le,“ — opomni in odgovori puščavnik, „če se promeni v dobrega konja, v Sič odjezdi na njem.“

„Pa še kako dober je!“ pove ded. „Takega konja ne bi dobil tudi za sto rumenjakov ne, nog je čverstih, uren pa je tudi tako, kakor blisk; verhi tega je poslušen: človek se le nagne, pa se takoj oberne. Bojim se, da ne bi zbežljalo mi to vražje seme.“

„Ne boj se,“ — opomni puščavnik, „dádem ti moč do njega.“

Starček se verne v svojo sobico, kmalu prinese krasen križec in okrog vratu obesi ga dedu.

„Zdaj pa je užé suženj,“ — pové puščavnik, „zdaj je užé tvoj služnik, torej — kar koli mu zapoveš poslé, vse ti učini!“ Puščavnik deda odpelje v špiljo in polblagoslovi na odhod.

Ded se verne k hudiču, ali ko pride do njega, kako se je pomračil! Kakor pregovor pravi: če bi radi dušo oteli, nij treba, da bi še hudirju kres palili napósled, sâj tudi hudič nijma sleherni dan praznika. Stoperv dotaknil se je ded bil hudiča, pa je nesrečnik précej spoznal svojo sužnost — in terpko je vzdihnil.

„Kaj si, Ciril, učinil z menoj?“ — povpraša hudič.

„Ničesar drugega ne, samo to, kar si ti sam doslé činil z drugimi,“ — odgovori ded; in po pravici rečeno: malo žal mu je bilo ubogega hudirja, sâj je dober hudič bil to.

Prislovica je ta-le: „Volk loví, pa se sam rad vjame.“

Ded nij dolgo časa pregovarjal se s hudičem, sâj tudi nij znal, zakaj bi se opravičeval, temuč čaralnico prime za roko in odpelje jo v špiljo. Na poti je pri-

povedal jej, kako se je bil pogodil s puščavnikom; objel je Odarko, močno pritisnil k sebi, da je reva omedlela, potlej je zavsél konja, svojega žrebca — in kakor na perotih, tako je oddirjal v Sič.

VIII.

Zgodaj zjutraj je bil ded v Koši. Komur je povedal, da je véceraj zvečer odjezdil od Svetih gor, ni živa duša mu nij verovala tega, pa sâj kako bi mu tudi bil veroval kedo, da je eno noč trideset milj daleč bil prijezdil. Česa vsega ded nij zveršil na tem konji! Ko bi poslušali, kaj je pripovedaval, gotovo ne bi verovali, in vês teden bi lahko pripovedal njegove dogodke.

O nekej priliki se je ded hudoval, a tudi sklenil je, da odjezdi v Bakčisaraj in da v obraz pljune Krimskemu kanu. Toda kaj menite, kaj je učinil? Jezdil je tija in pljunil va-nj, poleg tega pa je še prav pošteno ozmirjal ga. Pa da znate, kako je ded znal zmirjati, kajti naučil se je bil od nekega Moskvičana.

„Čuj,“ — zarentačil je, „čuj, kan, ti hudičevi zárod, bisurmansko seme, peklenski, vražji, prokleti, anafemski sin, tri sto hudičev naj ti razčesne želodec!“

Kedar so Sičanje planili na kako Tatarsko jato, vselej se je zagozdil v najtemnejšo gnječó, a ko hitro so začutili žrebca hudiča, jeli so se razmikati — in bežali so grozno, ded pa je Tatarjem glave sekal tako, kakor jih kosce kosí maku, da so glave kar terkolile se po zemlji, kakor debele hruške.

Štiri leta je ded bil kronan ataman, ko pa je tisti čas poknil, zapustil je Sič. Sičanje ga sicer niso hotéli pustiti, toda ko se jim je ded bil razodel, izpustili so ga. Dejal jim je: „Rad bi ostal pri vas, tovariši, ali nekej čaralnici sem obljubil, da se oženim z njo, torej moram, sâj sami znate, véren biti kozaškej besedi.“

„Kakov junak je naš Ciril!“ — zaženo smeh Zaporožci, „bogme, da se ne bojí ni hudičevega tovarštva!“

„Res je to, da ne, ljubi bratje! ne bojim se ga, kakor se tudi ne bojim hudiča jezdariti!“

Zavsede hudiča, odjezdi, o poludné je užé bil v Svetih gorah. Gleda in gleda — in vidi toliko temo slavcev, kakor bi se z vsega sveta bili zgernili — in lesove in gore so pokrili tako, kakor jih pokriva temna noč.

Ko hitro jih hudič zagleda, stresne se, povesi glavo in rep: kazno je bilo, da je slutil svoje gorjé. Ko pridirjata na mejo, čezi katero nij bilo varno jezdití na hudiči, ded skoléha sè svojega žrebca in opomni: „Zdrav bodi, hudič, nikar se mi zaradi tega ne osveti, voščim ti srečo za verno službo!“

Ded je stoperv izgovoril to, užé se konj poptiči. Ko hitro je ta demonski ptič krohotnil, takoj je vzletela vsa ptičja truma, da je Božje solnce otemnelo. Planili so na hudiča, ded se še izpanetil nij bil do céla, še na misel mu nij prišlo, da bi bil roko dvignil in prekrizal se, tudi zinil nij bil še, da bi kako boječestno pesen zapel — užé so Trutika na kosce imeli razterganega. Njegovo meso je bilo zginilo nekam, le perje, to je sem ter tija plavalo po zraci. Žal je bilo dedu tega hudiča, ali čemu bi mu še dalje bil, verhi tega pa je ded motil se z neko do céla drugo stvarjo — z Odarko, kaj se z njo godí, ali se je usmilil je ali ne — gospod Bog.

Ded — stoperv stopil je bil čez prag, užé mu je Odarka iz germóvja naproti prišla — vsa ovenčana s cvetjem in trakmi, kakor nevesta.

„Ljubi moj otetnik,“ — vskliknila je, „milostljivi Bog se je usmilil — mene grešnice . . . Le tebe sem čakala, golobček moj, čakala sem te tako, kakor ovenela cvetica nebeške rose čaka.“ Še krasnejša je bila zdaj:

bela in polnooka, ognjenih očij tako, kakor je danica svitla o temnej noči, zobe je imela čiste, kakor so globlje beli na solnci — pod milim nebom! pritiskala se je k dedu, poljubljala ga je in objemala, križala je sama sebe in njega.

Ded stoji na mesti, kakor očaran, — sam ne zna, kdé je, in tudi svojim očem ne veruje; napósled se zgrudi na koleni, povzdigne roki k nebu in solzán spregovori: „Ljubi Bog, kako nas imaš rad!“

„Berzo idiva k puščavniku,“ — opomni Odarka: „užé od zjutraj te čaka.“

Ded Odarko prime za roko in odide z njo k puščavniku. Stopita v kapelico in pokažeta se — sredi kapelice stoji oltar, na oltarji pa ležita dva venca.

„Pozdravljam te, Ciril!“ — ogovori deda puščavnik, ko ga zagleda. „Kako se ti je godilo v Zaporožji?“ —

„Hvala Bogu, gospod oče,“ — odgovori ded, „po vaših molitvah — in prizanesi Bog, — tudi čudodejni hudič mi je na hvalo bil, he, ta vražji sin!“

Ded je odmolil tri molitve: na čest arhangelju Michaelu, junaku Juriju in čudodejeu Nikolaju; po molitvi pa je puščavnik oba poklical pred oltar in pozakobil ju.

„Zdaj,“ — dejal je, „pomozí vama Bog; bodita srečna in dolgo živita, nikar pa ne zábita, da je Bog usmiljen grešnikom, ki se kesajo svojih grehov.“

„Tako, gospod oče, tako,“ — opomni ded; „hudiči niso hotéli, da bi Trutik bil skesal se, na kosce so razpotegnili hudobca, samo perje se je razletelo po zraku.“

Ko so se poslavljali, trikrat je Odarka puščavniku priklonila se tako, kakor svojemu oči. Tudi ded bi se bil rad priklonil, ali vrat se mu nikakor nij hotel vpogniti.

Sičanje imajo volčje zakone, le Bogu se vklanajo, a do tal, torej se je ded z obema rokama ubral za zatilnik in s silo je prikimal z glavo.

IX.

Lepo se ded zahvali puščavniku, odide sè svojo Odarko vred in ubere pot v Berek. Ali koliko je imel novcev! polno mošnjo, dobro nabito je imel — samih rumenjakov, in kar koli je le poželed, vse je srečno skončal vselej. Poiskal si je krasen prostor nad reko, kder nij bilo gosposkinega verta, in postavil si je tam veliko hišo na dva konca. Nakupil si je volov, ovec, konj, s kratka: vsega, česar le je treba gospodarstvu.

Odarka je srečno živela z dedom vred — učakala je sinove svatbe, dočakala je tudi vnuka in umerla je na dobrem glasi.

Zdaj sem pa dopovedal. Osvobodite, če vam nijsem ustregel v čem; povedal sem le to, kar mi je bil razodel ded, a če je sam legal, lažem tudi jaz.“

„A kaj se je pripetilo,“ — povpraša kerčmarica in otira si oči, „spala sem v tem, ko ste pripovedali, — ded, kaj pa se je zgodilo s tistim vražjim repkom?“

„Znajste, — ko se je Odarka bila otela, s korenino vred je odpadel repek. Marsikaterikrat je ded pogledal, a ni poznalo se nij, kdé je rastel.“

Poslovenil L. G. Podgoriški.

Večerni zvon.

(Po V. Cuznar-ji posl. J. Carpenter.)

Vže poje zvon
In njega don
Dolini mir naznanja.

Jaz sam, jaz sam
Za mir ne znam,
Terpim jaz brez nehanja.

Kdaj, zvonček moj,
Boš ti pokoj
Pel meni sém iz line?
Sercé, mirnó!
Saj kmalu bó
Minul pik bolečine.

Prišel bo čas,
Ko zvonov glas
Te réšil bo terpljenja,
Naj-si molčí
Še mnoge dní;
Prišel bo dan zvonjenja!

Pokopališče.

(Elegija; zložil J. C—le.)

Sladka dežela mirú, pokopališče, pod tvojim
Hladnim krilom spé trudni življenja mirnó.
Brez sovraštva leže sovražniki eden pri drugem:
Kreg in razpor je končan, združil jih ozki je grob.
Tú bogatin je prosjaku enak, junak bojazljivcu,
Tú počiva gospod, zraven pa služenj njegov.
Neveljaven je stan, uničena moč, umorjena
V persih je jeza in serd, scéljene rane sercá.
Vojska miruje in boj, s kervjo ne móčijo tla se,
Bridki meč ne divjá: v zemlji kraljuje le mir.
Tuja sta delo in trud, neznane skerbí so in solze:
Zemlja počitek nam dá, sladek in večno terpěč.

Pandúr.

(Povest; prevel Mérovčkov Prostoslav.)

I.

Lepa poletna noč zavija hrib in dol s svojim sivim zavojem; v dalečini se skriva tiha luna za posamezne oblake; prijazno migljajo zvezdice na sinjem nebem krogu, mirno se dalje pomikajo na svojih potih; ti-hota obdaja pisane travnike in rumena žitna polja; zdi se, da radostno dihajó pihljanje nočne sapice. Sladki mir se je vselil tudi v vasico, v dolini ležečo; ni je čuti žive stvarice. Le tu in tam se čuje glasno lajanje zvestega varuha, znamenje, da todi bivajo ljudje.

Berzo stopa možak poleg vertov, ki mejijo bližnje njive. Zavít je v plašč, da se komaj nekoliko vidi pokrivalo in čizmi z ostrogami, ki so mu za obutev.

Kar obstoji nočni potnik za nekim vertom; pazno pokuka skozi ogrado, spleteno iz bičja, na dvorišče sloslojino; a pretamno je, ničesa ne more videti. Deskokrita hišica, tik nje hlevce in pod videli so se kot črne gruče. Niti lučice ni migljalo, niti perje šepetalo po drevji, — vse je tiho.

„Sem li mar nocoj zaman prišel?“ šepete možak, „kaj jo pak zadržuje, da bi se izneverila danej besedi? Blizu je že polnočna ura, a vendar je še ni. O, s hrepenjem sem pričakoval noči, ki mi je obetala srečno

urico, a zdaj — pa čuj, ni li nekaj zašumelo tam pod drevjem? — Zopet je vse tiho, še je ni; terdoserčnica meni! naj pride Tene tako daleč, — pa zastoj? Ne privošči mi, da bi jo enkrat objel, enkrat pritisnil na ljubeče serce, enkrat, samo enkrat poljubil na sladki ustni. O kako srečno, zadovoljno in veselo sem živel prej, ko mi ni ljubav razjedala serca, a zdaj sem postal sanjač in sluga ženskam!“

Zamislil se globoko; misli na rano pretekle dnove, kot bi jih hotel prirotiti, naj se vernejo. V duhu je zopet na somnji, kjer je spoznal svojo ljubo, kjer jej je v kolu pervikrat nasproti stal, — kjer je tudi ona ga ljubiti jela. Misli mu osladé trenutke, katere je srečen preživel v njenej družini. Čutil je, da ga objemate nežni roci, čutil na ustnih gorečih poljube, — sladke sanje priznavajo, kar grozovito odreka osoda. — Zdajci na lahno zaškripljejo duri; plaho se zdrami iz sanj srečne preteklosti; merklo oko se vpira, da bi prederlo tmino. Rahlo šumenje po rosečej travi, ki bliže in bliže prihaja, se začuje. Zdajci zapazi temno progó, ki se, čembolj se bliža, — tembolj razvije v človeško podobo: bela obleka se zasveti v nočnej tmini.

„Ona je!“ oglasi se tisočero v persih čakajočemu; nehote razprostre roki, kot bi hotel njo, ki še ni tako blizu, objeti. Vedno bliže prihaja mila mu podoba. Že jo dobro spozna; že meni, da čuti sopsti ljubljeno devo, — kar zagromi strel po nočnej tihoti, pest zernja prižvižga, ter se blizu zaljubljene zasadi v ogrado. Ženski klic na vertu, sredi polja pa divji krohóť moški. Kot bi ga bila zadela strela, stoji mladenec za trenutek, toda le trenutek traja nezavest, takoj se zdrami. Še odmeva strelóv jek po bližnjih goricah, ko že verže plašč čez ramo, ter jo ko strelonožna serna vdere za morilec. A ta je bil že predaleč; ker je dobro znal okolico, vzela ga je noč.

II.

To ti je roj v samotnej kerčmi, ki je stala za časa naše povesti tik vélike ceste med Požegom in Pakracem. Vse mize v pilnici so zasedene. Potujoči kramarji, potniki, ki so vstopili, da zajuterkovajo, kmetje, na poti v bližnje mestice, da onda spečajo svoje pridelke, ter nakupijo za dom potrebnih reči! konečno rujavi cigani, ki z goslami in diplami romajo od somnja do somnja, — to so gostje. Po pilnici se valí duhanov dim, da drug družega ne vidi. Vsem diši domača droženka, nikdo se ne meni za beraško opravo in slabo postrežbo, kajti vsak gost ima sebo svoje brešno; vsi vedó, da se po tacih kolibah malo dobi prigrizniti.

V izbo stopi zdajci možak krepke postave. Plašč, ki mu visi čez pleče, okinčan je na robu z mnogobarvanimi suknenimi komadi; širok klobuk, ki mu tiči več na očeh, ko na temenu in opanki, to mu je obleka; na levej mu visi do verha natlačena torba; vidi se, da ima kaj vrednosti v njej; sicer je brez orožja, kajti gerčava palica mu služi gotovo več za opiro, nego za orožje.

Komaj naš prišlec dobro sede in malo pijače iz ogromne čaše serkne, že se rojak s prijaznim pozdravom primakne k njemu. Z desnico prizdignivši škerlak, si z levico popravi lase raz čelo, poda potem sosedu roko in veselo pravi: „Dobro došel! Ši vendar še živ?“

„Hvala Bogu!“ zamermra prišlec kratko in neumljivo, prav po domače. Potem se jameta glasneje razgovarjati.

„Od kod prideš kume?“ pita prvi.

„Od doma,“ zaverne ta, podavši mu polno kupico, katero oni na migljeji sprazni in potem nadaljuje: „Da-

nes že od doma? Rano si se moral napotiti in dobro koračiti; smelo si zeló utrujen; pa kam ideš?“

„Proti Kamenskemu!“

„A potem nimaš več daleč, kume! v pol uri si unikraj dolinice in potem koj v vasi. Na zdravje, naj ti tekne; jako dolgo se že nisva videla; menim da v Pakracem somnji sva bila zadnjič skupaj.“

„Da, da, na Pakracem somnji,“ dostavi sosed, „onda smo bili židane volje.“

„A bogme, kako da si prazniško opravljen; torba na strani se ti napihuje in šopiri kot prevzetnemu gospodarju. Kaj pač namerjaš? hočeš li mar snubiti za svojega dečka?“

„Uganil si kume. Našel sem za svojega Mika dekleta, veselo kot jagnje, pa tudi premožno; za fanta je že zadnji čas; star bode skoraj petnajst let, pa še vedno samec; ko sem bil jaz njegove starosti, bil sem že peljal pokojno svojo Kato pred oltar.“

„In katera je izvoljena?“ radovedno prvi pita.

„Hči mojega gospodarja v Kamenskem.“

„O, tedaj smeš biti zadovoljen. Sin se ti zahvali, da si mu izbral tako nevesto; gotovo je pridna, prinese ti tudi lepo doto: vert, polje, krave, nekoliko prasét, nemara tudi nekaj loncev plesnjevih tolarjev. Srečo, pa kmalo se verni!“

Snubač je bil pri zadnjih besedah izpil svojo rakijo, plača ceho, stisne prijatelju roko v slovo, ter zapusti pilnico.

Ni še daleč, ko začuje, da ga nekdo zadej kliče po imeni; ozre se in vidi svojega prijatelja iz kerčme, ki teče za njim, kar ga morejo noge nesti.

„Hejo, kume, Luka!“ vpije, „še nekaj te bodem pital; prišlo mi je še-le zdaj na misel, — kako se zove dekline, katero si namenil svojemu dečku?“

„Milica, hči gospodarja Jova.“

„Milica — Milica! dobro, je že prava; nekaj ti moram razodeti. Znano ti je, da moram dostikrat v Kamensko po opravkih; tako tudi marsikaj poizvem o tem in unem. Ni še dolgo, ko sem čul, da ima baš ona dekline, kojo si namenil snubiti, na skrivnem ljubega, da ne ve oče.“

„Ako ni družega,“ zaverne mu Luka, „bodi brez skerbi, tó bodemo že zapah porinili pred duri.“

„Ne bode tako lahko, kume, ne, kakor meniš, kajti nje skrivni ljubček je — gosposk pandur.“

„In ko bi bil vrag sam!“ zavpije snubač razserjen, visoko zavihtivši gorjačo, „bodemo mu že vodo skalili, da bode pomnil vse žive dni. Z Bogom!“

Potem korači dalje; prijatelj pa se z glavo stresaje verne v pilnico.

„Kaj mene briga!“ godernja v brado, „posvaril sem ga, naj ravna po lastnej glavi. Kdor se med otrobe meša, pojedó ga svinje.“

Med tem pa oče Luka koraka dalje po prašnej cesti in pride kmalu v Kamensko. — Prijazna vasica leži med Požego in Pakracem, ne daleč od velike ceste v prelepek dolinici ednacega imena. Kakor sploh po slovanskih vaséh, tudi tu so hiše lesene in krite z deskami. Poslopje gospodarja Jova je stalo konec vasi; vert mu je mejil njive.

Luka stopi na dvor; onda je oča izvoljenke njegovega sinu opravljal neko delo. — Jovo, ugledavši ga, pride mu koj nasproti; pozdravi ga po domače in pelje v sobo. Stopivši v izbo pregleda snubač berzo vse; vzlasti opazuje reči, katere snažiti in delati je ženska skerb in marljivost. Vse je lepo čedno in izverstno vredjeno. Miza, klopi, stoli, šipe v oknih, velikanska peč,

in tla, vse je lepo omito; krog peči pa visi snežnobelo perilo in domače platno na dolzih drogih. Po obnašanji Jovo koj zna, čemu je prišel gost, in prav nič se ne čudi, ko Luka snubiti jame hčerko. Kot navadno mu je Jovo ne obljubi, ne odreče, a prosi ga, naj pride na cerkveno žegnanje v Pakrac; tje mu tedaj prinese odgovor. Nato pokliče družino v hišo: Tijra, najstarejšega sina, in njegovo ženo, Milico in nekaj družih sorodnikov. Luka odpre svojo torbo, ter jame deliti jim v dar pečenke in pogače. — Deklica je stala med tem prizorom tresoč se na vsem životu, v kotu, kajti uganila je koj, čemu je bil prišel Luka; plašno čaka trenutka, da se jej približa prihodnji tast z darilom. Ko pristopi in jej ga hoče podati, odtegne roko in ga noče vzeti. To je bilo prvo znamenje dekličevega upora. Dva meglena pogleda očetova jo zadeneta, a ne zmeni se zanje. Zdajci pa vstane brat Tijro, ter jeze zelen reče: „Kaj pomenja to? Kedaj je bila pri nas navada, da ne bi dete slušalo svojega očeta in starejših bratov?“

Solze zalijó deklico; proseče pogleda očeta; ta pa pravi Luku: „Ne zamerite, kume, veste, da se mora tako važna reč premisliti. Gotovo se Milica le zato brani daru, ker ne pozna niti vas, niti sinu vašega; pa tudi čakati hoče, kaj sklenemo drugi domači.“

Očividno snubač ni pričakoval tacega odgovora; čelo se mu nabira v gube. Tijro pa razserjen zapusti sobo, ter zaloputne duri, da okna zaklepečejo.

Nekaj časa se še pomenkovajo o navadnih rečeh; potem se poslovijo Luka, ter se napoti domov. — Gospodar mu še zaterdi, da mu o omenjenem času, kolikor mogoče hitro odgovori. — Ne posebno zadovoljen se odpravi Luka. —

Pred vasjo sreča s puško na rami Tijra, ki je kot slučajno počakal ga. „Zagotovljeni bodite, gotovo dobite mojo sestro za sinaho, sinu najugodnejši odgovor!“

„Je-li to moč? Zdi se mi, da jej stari zeló gre na roko. Zdaj pa vedno bolj verjamem, da ima vaša sestra skrivno zvezo z necim pandurjem.“

„Bog in bogme!“ zagromi Tijro razkačen, „jaz sem jej brat, tudi bodem vložil kako besedo; nikedar ne bode sestra žena pandurja, dokler jaz živim!“

Razburjen zapusti snubača; ta pa krene naravnost proti domu.

(Dalje prihodnjič.)

Mongolski jarem in tatarska razdjava.

(Po Petruševskem in drugih spisal J. Steklasa.)

Knez Vladimir je razdelil še za svojega življenja rusko državo med svoje sinove in komaj je on umerl (l. 1015.), precej so se začeli med njimi prepiri in vojske. Od tega časa je nastopil v Ruskej nered; skoraj sto let se je oblivala nesrečna zemlja s svojo lastno kervjo vsled običaja — deliti zemljo med sinove in druge sorodnike. Malo po malo se je pomnožilo število knezov na toliko, da je skoraj na vsako mesto prišel en knez. Med knezi je bil vedno eden stareji, kateri se je imenoval veliki knez, ali on jim je bil bolj oče, nego gospodar. Mlajši, oddeljeni knezi ga niso vselej poslušali; med seboj so se vojskovali, kadar so hoteli in bojevali včasi ž njim samim. Se ve da niso bili veliki knezi oddeljenim vedno pravični očetje in pomiritelji, nego oni so enim

potuho dajali, druge pa obdolževali; obdolžene so opravdovali, pravične pa kaznovali. Bilo je pa tudi, razumi se, tacih velikih knezov, ki so znali ohraniti mir in edinost v ruskej zemlji, samo da jih je bilo malo. Tak je bil Jaroslav (1019—1054), sin Vladimirov in pa Vladimir Monomah (1113—1125). Ruska se je oddahnila na kratek čas, ali potem so se vzdignili zopet neredi in sovraštva. Knezi niso ni najmanje mislili na zemaljsko blagostanje, nego gledali so, kako bi se mogli sami okoristiti, ter velikokneževski prestol dobiti ter zavladati nad vsemi drugimi. Ti ljudje so bili navajeni samo za se delati in se niso bali počenjati največe hudobije proti bližnjemu. Govoril je navadno brat bratu: „To je moje, a kar je tvoje, je tudi moje.“ Pri takem napadanju so pa začeli tudi ptujce na pomoč klicati ter so s prevaro eden drugega zmagovali. Eden je klical OGRE, drugi LJEHE, tretji pa POLOVCE, divji narod, ki je kočeval po stepah okoli reke Dona. Ti grabežljivi zavezniki, med njimi posebno Polovci, pa so Rusom napravili navadno toliko škode, kolikor njihovim sovražnikom. Drugi sosedje, vidivši tak nered, niso dremali. Čudi, Litvani in Polovci napadli so rusko zemljo. Kar je bilo mogoče odnesti, to so donesli s seboj, a vse ostalo so požgali, starčke in otroke pomorili, druge pa so odpeljali v sužnost. Ruske glave so ležale po tleh, kakor snopje, ruska zemlja je bila posejana s kostmi in polita s kervjo, a po nebu se je razlival plameč žar od ognja.

Vendar pa niso kneževske razpertije in napadi drugoplemenih narodov povsod in vedno pustošili rusko zemljo. Ko je bilo za eno pokrajino težko, živela je druga v miru; ali prišel je čas — in mir se je vnovič spremenil v strah in bedo; nobena ruska pokrajina ni ostala nezadeta od ojstre osode. Komaj so se začele stare rane zacelivati, že so se zopet nove pokazale; komaj so se stare bede pozabile, že so se nove porodile.

V teh kneževskih borbah se je kratil človeški vek in zemlja je oskudevala nazadnje na vojakih in sredstvih za vojsko. Od pokončavanja zemlje in slabih letin se je pokazala lakota, in s časom tudi morilna kuga. Kakor je bilo Ruskej terpeti od vseh teh nezgod, tako je morala mnogo prestati od slabih sodnij. Precej po polovečkem navalu bila je prišla nad pokrajine še tretja nesreča: Knezovi posadniki in namestniki so zemljo čisto izmolzli. Od njih ni bilo pričakovati zadostitve, proti njim ni bilo obrambe. Žalostno je bilo takrat življenje, in pravi mir za množega je bila samo še gomila. To žalostno stanje opevajo ruske narodne pesme še dandanes prav živo. Tako žalostno je bilo v Ruskej, ko je navalila na njo nova beda — prihrumeli so Tatari — Mongoli.*)

V ruskih letopisih stoji k letu 1224 tako-le napisano: „Prišli so nepoznani ljudje; nobeden ne vé, kdo so, od kod so prišli, kateremu plemenu pripadajo, in ktere vere so; pravijo jim Tatari. Bog sam vé, kakovi so ti ljudje. Morda znajo modri književniki kaj o njih povedati, mi pa ne vemo nič: mi imamo poročati samo o bedi, katero so Ruskej zadali.“ Ti nepoznani ljudje tedaj, Mongoli ali Tatari, živeli so daleč na iztoku od ruske meje, v noternej Aziji. Oni so bili narod kočevski; hiš niso imeli, nego so živeli v okroglih kolibicah, ktere so pleli iz protja in tankih žerdij ter je pokrivali s klobučino. Tatari niso polja orali, nego oni so bili živinorejci;

*) Tatari so imeli navado, ako so kak narod podjarmili, starčke in otroke pomoriti, mlade ljudi pa v svojo vojsko vtakniti. Tako so bili tudi Tatari podjarmljeni ter so morali Mongolom pomagati pri navalu na Rusko. Zategadelj se imenujejo Mongoli večkrat tudi Tatari.

živine so redili mnogo ter so jo povsod s seboj gnali. Verovali so oni v enega Boga, ali molili so tudi malike ter jim prinašali daritve. Nravov so bili Tataři okrutnih in dobičkazelnih, ali drugač zmerni in sterpljivi: lakoto vročino in mraz so lahko prenašali. V vojski so bili gibčni, zviti in verolomni, tolkli so se bolje s streljicami od daleč, nego pa z mečem v bližini. Svojim sovražnikom niso zaprinašali posebno ne tem, ki so se branili; vjete so poubijali brez usmiljenja; pokrajino, v kateri so se vojskovali, so požgali vso ter pokončali do tal.

V sredini 12. stoletja se je prikazal neki mož, drugi Atila, ki je zedinil vse mnogobrojne čete ter je vodil na sosedne narode in deržave. To je bil Temudšin, imenovan Čingiskan, rojen l. 1154, sin nekega mongolskega kneza Desu-kaj Baghatura, kterega tropa je kočevala okoli ustja reke Amura. Sosedne deržave so bilo strašno opustošene ter so morale priznati nad seboj moč zmagovalcev. Njihova grozovitost in nepremagljivost je bila tako strašna, da so jo vsi azijski narodi za kazen božjo deržali, in da so se večkrat prebivalci mest in vasi brez vsega odpora okrutnikom predali, vedoči, da je vsak upor zastoj.

Temudšin je bil še deček, ko mu je oče umerl, ter je moral pobegniti, ker so se mu izneverile skorej vse čete, ki so poprej očetu služile. Kasneje ga je pa vendar sprejel Ung-kan-Toli, kan tatarskega plemena Keraitov; tukaj se je mladi junak večkrat izkazal. Ali v kratkem se je sperl z Ung-kanom ter si je podvergel Keraito in druge trume. Potem je sklical vse poglavice in imenitne vseh njemu pokornih narodov v skupščino (kuriltai) okoli svoje zastave, raz katero so viseli štirje konjski repi; tukaj jim je razodel svoje osnove in namere. Žerec Gekdšu ga je podpiral govoreč, da mu je razodeto, da bode Temudšin postal gospodar sveta, in da se mora od zdaj naprej imenovati Čingiskan, to je: veliki kan. To se je zgodilo leta 1206. Najprej je peljal Temudšin svoje čete proti severnej Kini. Veliki 300 milj dolgi zid, *) so vzeli z naskokom, zemljo od 1211 do 1218 podjarmili in vladajočo rodovino Niuče pregnali. Potem se veržejo na Muhameda, sultana Hovaresmijev, l. 1220. Ta deržava se* je razprostirala med Indom in hvalinskim morjem. Nekteri terdijo, da je Temudšina poklical kalif, drugi pa, da so Hovaresmiji pomorili mongolske poslance, ktere so deržali za ogleduhe. Sultan je bil popolnoma premagan. Buhara (zdaj 150.000 lj.) t. j. učenjaško mesto, sedež muhamedanske znanosti, je bila sožgana z vsemi knjižnicami. Povsod se je strašno morilo, plenilo in palilo.

Ta divji narod, podjarmivši v Aziji vse sosedne narode in deržave, l. 1224 tudi še Kavkaz, vzdigne se

*) Veliki kineški zid je bil sozidan l. 250 pr. Kr. za carja Čingvama kot obramba proti napadom jezdnih čet severnih barbarov. Vedno so ga hrabro stražili. Ta ogromen zid se začenja pri mestu Sočevu, na najskrajnem severozapadu pokrajine Šensi, ter se potega ob Mongolskej 300 milj daleč čez reke, gore, doline in prepade do rumenega morja, kjer se oberne dalje proti severo-iztoku. Visok je 25 čevljev, na ploščadi 25, ali od zgorej je samo 15½ čevlja debel ter ima 5 čevljev visok z linami za streljanje prevideni nasip. Vsacih 300 korakov stojé iz zida sterleči, čunjasti turni; oni so visoki 12 do 23 čevljev. Na različnih mestih so vrata, ki so dobro stražena. Vse obstoji prav za prav iz 20 čevljev visocega in 11 čevljev debelega nasipa, ki je obložen od zdolej z granitom od zgorej pa z opeko. Ker je zdaj ta zid ob vso važnost prišel, zatorej ga nič več ne popravljajo ter se od dne do dne bolj ruši.

proti severju ter udari na Polovce; vsa zemlja Polovcev je v kratkem pokončana. Polovci so trumoma bežali k Rusom; njihov vladar je prišel s poklonom k ruskemu knezu, kterega je bogato obdaril ter za pomoč prosil rekoč: „Danes bodo naši sovražniki našo zemljo vzeli in pokončali, jutre pa vašo, ako nam ne pomorete.“ Mstislav Udaloj (smeli), ki je takrat v Galiču vladal, poklical je kneze v Kijev na svet, ter je nagovoril svoje sorodnike, da se berž zberejo in napadejo nepoznane prišlece z zedinjenimi močmi, poprej nego pridejo v Rusko, ter jo pokončajo.

Zbrala se je bila precej velika vojska pod vodstvom glavnega kneza južne Ruske in podložnih mu knezov. Glavni knezi so bili trije Mstislavi, namreč: gališki, kijevski in černigovski. Rusi, ki so imeli brez sorodnike 100.000 vojniov, prebredejo Dnjeper, razpodé prvo vojsko tatarsko, jim vzamejo mnogo živine ter se spusté daleč v stepe. Na bregovih rečice Kalka, ki se ne daleč Marijupolja v azovsko morje izliva, naleté na glavno moč tatarsko. Tukaj se niso knezi, kakor je že pri takih prilikah navada, med seboj dobro razumeli. Mstislav Smeli in še eden udarita 16. junija l. 1224, svojim zaveznikom poprej nič javivši, na Tataře. Rusi so se hrabro deržali posebno pod vodstvom Danila Romanoviča Volijinskega, ali Tataři so navalili od vseh stranij na Ruse ter je popolnoma nadvladali. Ko je Mstislav Kijevski opazil, da Polovci in Galičani bežé, utaboril se je s svojimi vojniki na nekem griču ter je odbijal tri dni napade sovražnikov. Končema so mu ponudili Tataři sloboden odhod in je sklenil z njimi mir. Komaj pa so se Kijevljani odpotili, že je sovražniki izdajno napadejo ter pokončajo. Vlovljene kneze so podavili, deske čez nje položili ter se na-nje vsedli in obedovali. Ostale Ruse so progonili Tataři do Dnjepra ter jih mnogo na potu pobili. Prebivalci so prišli navadno pred-nje s sv. križem, ali divji pogani so je vse eno pomorili. Pri Dnjepru so se Tataři vstavili ter se vernili nazaj v svoja azijska prebivališča.

Takšnega poboja Rusi dozdej še niso preterpeli. To je bila sreča, da so bili za zdaj Tataři zadovoljni samo z zmago in da so se tako hitro vernili.

Od bitke na Kalki je preteklo 13 let. Ruski knezi so bili zopet nekoliko pozabili na strašne goste Tataře ter se začeli zopet medsobno klati po starej navadi. Pa tudi mnogo drugih nadlog je morala Ruska preterpeti, kar je siromašni narod strašno vznemirovalo: vsled slabih letin nastopila je velika lakota; bilo je mnogo hostnih požarov, goste megle so pokrivalo rusko zemljo in nazadnje se je izcimila iz vsega še strašna kuga; posebno pa je vznemirovala narod zvezda repatica ter so jo smatrali za znak velike nesreče, ktera je bila pa tudi že blizo.

Med tem časom je umerl Čingiskan l. 1227. Pokopali so ga na gorskem pasu Burkhan-Kaldunu, kjer izvirajo tri reke Orkhon, Kerulan in Onon. On sam si je namreč izbral enkrat na lovu to mesto za pokopališče. Tukaj počivajo tudi njegovi nasledniki.

Komaj pa je strašni kan oči zatisnil, že so si razdelili njegovi sinovi ogromno deržavo, in Ugedej (Oktaj) je bil za nadkana čez vse trume izbran. Pokrajine iztočno od Urala in hvalinskega morja so pripale unuku Batiju, sinu Dšudsijevemu, zmagovalca na Kalki, ki je pred Čingiskanom umerl. Te pokrajine pa je moral najpoprej podvreči, in s tem se začne druga groza za Rusko. Narodna ruska pesem poje o tem tako-le: „Izza ljesu, ljesu tamnaga — Izza sadika zelenago — Vstavala tuča temnaja — Tuča temnaja, sama groznaja.“

Batij prebreds s 300.000 ljudmi stepnega naroda reko Jaik (Ural). To ni bila vojska, kakor ona, ki se je borila na reki Kalka, nego cela kočevska karavana, ki se je počasi dalje pomikala s kibitki (šatori), z ženami, otroci in čredami. Naprej so jezdili mnogobrojni oddelki tatarskih konjikov, ki so pokončavali vse lepo obdelane kraje, kamorkoli so prišli, in prebivalce pobijali ali pa v sužnost vlačili.

(Konec prihodnjic.)

Družba sv. Mohora.

Da se podpira domače slovstvo in se spodbuja delavnost slov. pisateljev, razpisuje družba po odborovem sklepu dne 1. avgusta tudi za prihodnje leto sledeča darila:

1. Sto in štirideset gold. za štiri krajše izvirne povesti vsaki po 35 gld.; v obsegu blizo 1/2 tiskane pole in

2. Sto in štirideset gld. za štiri podučne spise raznega zapopadka v obsegu 1/2 tiskane pole, vsakemu po 35 gld.

Rokopisi naj se družbinemu tajniku pošljejo vsaj do 10. novembra t. l. Pisateljevo ime z natančnim naznanilom zadnje pošte naj se priloži v zapečatenem listu. Darila se bodo izplačala na Vodnikov dan 2. febr. 1875.

V istej seji so odborniki po tajnikovem poročilu enoglasno sprejeli obširni pa v vsakem obziru izverstni rokopis: „Umni kmetovalec“, ki ga je spisal in družbi v natis ponudil po vsej Sloveniji sloveči vodja slovenske kmetijske šole v Gorici in vrednik „Gospodarskega lista“, gosp. Franc Povšé. Cela knjiga utegne s podobami vred obseči blizo 30 tiskanih pol in bode doveršena v treh letih. Vsako leto zaporedoma izide en zvezek po 10 tiskanih pol. Pervi zvezek je družbenikom namenjen prihodnje leto in obsega: I. Poduk o zemljišči, obnemi in ob življenju rastlin. II. Kmetijska orodja in kmetijske stroje (s podobami). III. Kako zemljišče gnojiti.

Drugi zvezek razlaga, kako se rastline sploh pridelujejo in kako posamezni poljski pridelki.

Tretji snopič pa podučuje, kako ravnati s travniki, verti in gozdi.

Že iz tega poveršnega zapopadka razvidijo družbeniki, kako ugodna in koristna jim bo knjiga, katero je s posebnim ozirom na razmere naših kmetov in poljedelcev z vse hvale vredno skerbjo uravnil in vredil strokovnjak, kateri kot učitelj poljedelstva slovi med nami.

Ne dvomimo, da bode ravno ta knjiga, ki se bode tiskala in razširjala v 27—28.000 iztisih med naše poštene in marljive kmetovalce s kmetijskimi šolami vred uzajemno pripomogla, da se zboljša in bolj in bolj razvija umno kmetovalstvo in pospešuje narodno gospodarstvo v mili naši domovini.

Razun tega je družba sv. Mohora za l. 1875 svojim ndom namenila sledeče knjige:

1. *Molitvene bukve*, za brate in sestre bratovščine sv. Mohora, spisuje preč. gosp. stolni korar v Mariboru Franc Kosar.

2. *Kristusovo življenje in smert*. Drugi del 3. snop.

3. *Občna zgodovina*. Spisuje g. prof. Josip Staré. Drugi snopič; obsega: Gerško in Makedonsko zgodovino do Rimljanov.

4. *Setev in žetev*. Povest za prosto ljudstvo. Spisal g. J. Ogrinec. Slovenskih Večernič XXXIII. zvezek.

5. *Koledar za l. 1876* s popolnim imenikom vseh družbenikov in z raznim podučnim in kratkočasnim berilom.

Razne novice.

Duhovske spremembe v Kerški škofiji. Fari sta dobila: Č. g. Gregor Jäger, Nemško Kaplo in č. g. Jož. Kuchler Terbiž. — Za provizorje gredó č. gg.: Jan. Šuster iz Podklostra v Borovlje na Zili; Jan. Ljubej od tod v Javorje; Markovic iz St. Pavla pri Dravi v St. Pavl na Zili; Jan. Winkler iz Mlinarič v Sachsenburg in Jakob Hartlieb iz Požarnic v Lesnik. — Prestavljeni so č. gg. kaplani: Jož. Peterman na Peravo; Vilj. Segl v Roje; Ign. Wipfler v Šmihelj in Jan. Joham v Breiteneg. Č. g. Rudolf Wolf, sem. duhoven, gre za kaplana v Požarnico. — Umerl je dne 5. avg. preč. gosp. Janez Spin, minister in prokurator Jezusove družbe v St. Andražu. R. I. P.

O potovanji Nj. Vel. cesarja na Česko so razni avstrijski listi zadnje tedne silno mnogo pisali in ugibali, kakšen bode nasledek tega potovanja. V ustavovernih novinah se kaže grozen strah pred potovanjem; bojijo se, da bi se pri tej priložnosti zopet ne nastopila pot sprave s česko opozicijo. Že slutijo, da se sedanja vlada zna nadomestiti z drugo, njim manj prijazno. Češki listi pa nasproti pišejo, da se Čehi vladarjevega potovanja veselé in delajo velikanske priprave za sijajen sprejem, a posebnega upanja ne stavijo na to potovanje. Cesar pride 7. t. m. spremljan od vojnega ministra Koller-ja in že isti večer obiše česko gledališče in se bo potem vozil po sijajno razsvitljenem mestu. Drugi dan bode sprejemal razne stanove in deputacije. 9. t. m. pa se odpelje v Vmor, kjer bodo velike vojaške vaje.

Cesarjevič Rudolf je 21. avgusta t. l. dosegel 16. leto in postal po pravu naše cesarske hiše polnoleten.

Deželnih zborov večina in med temi tudi koroški začne 15. t. m. svoje seje, ki bodo menda samo 4 tedne trajale, potem se sklíče zopet deržavni zbor.

† **Rozman Jožef**, visokočislani in spoštovani dekan v Konjicah, je 12. avg. t. l. po nesreči ob življenje prišel. Peljal se je namreč bližnjega župnika obiskat, pa med potjo se mu konj splaši, on skoči raz voza in tako nesrečno pade, da je v malo urah svojo blago dušo izdihnil. Slovenci so izgubili v njem iskrenega rodoljuba.

V Mariboru bode 21. in 22. septembra „pervi občni zbor slovensko-štajerskih učiteljev“, kojega napravi „Učiteljsko društvo za slovenski Štajer.“ Mi želimo, da bi se udeležilo mnogo slovenskih učiteljev, zlasti tudi iz Koroškega, kajti naši učitelji bi se pri sosedih marsikaj naučiti utegnili, zlasti serčnosti. Južna železnica je od Beljaka naprej vožno ceno za 1/3 znižala. „Pristopnice“ se dobivajo pri odboru v Ljutomeru po 50 kr.

Slovensko-nemški slovar, spisal A. Janežič, popravil in pomnožil J. pl. Kleinmayr, je v tiskarnici družbe sv. Mohora ravnokar prišel na svitlo in se dobi v omenjeni tiskarnici ali pa raznih knjigarjih mehko vezan za 2 gl. 20 kr.

Razpošiljatev knjig družbe sv. Mohora se je pričela 7. t. m.

Listnica.

Družbe sv. Mohora. Gosp. Vladislavu Vežič-u, odvetniku v Varaždinu: Poslanih 5 gld. za leta 1874—78 prejeli. Slava!

Besednikova. Č. g. A. K. v Lj. Naročnino prejeli! Zadnje številko na drugo poslali. — Fr. St. na Šm. Lepa hvala! Pride prihodnjic. — Št. K. v G. Hvaležno prejeli!